

Nr 8

Utlåtande i anledning av motioner om ersättning från den allmänna försäkringen åt frånskild kvinna i vissa fall.

Andra lagutskottet har behandlat två till lagutskott hänvisade motioner, I: 406 av fröken *Pehrsson* och herr *Pettersson, Axel Georg*, samt II: 444 av herr *Börjesson* i Falköping *m. fl.*

I motionerna, vilka är likalydande, har hemställts, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsamt prövning av möjligheterna att inom ATP-systemets ram införa regler som garanterar viss ekonomisk trygghet för en frånskild kvinna som vid sin f. d. makes frånfälle går miste om det underhåll hon erhållit sedan äktenskapet upplösts».

Gällande bestämmelser

Lagen om allmän försäkring innehåller regler som under vissa angivna förutsättningar tillförsäkrar änka pension såväl inom folkpensioneringen som tilläggpensioneringen. En av förutsättningarna för rätt till änkepension är att legalt äktenskap förelåg vid mannens död. I vissa fall jämställs inom folkpensioneringen, men inte inom tilläggpensioneringen, samboende utan vigsel med äktenskap. Det fordras därvid att kvinnan antingen varit gift med mannen tidigare eller att hon har eller har haft barn med honom samt att varken kvinnan eller mannen varit gift med någon annan under samboendet. Om inte äktenskap och inte heller samboende föreligger vid mannens död, kan änkepension efter mannen inte utgå. En frånskild kvinna, som inte flyttat samman med den förre mannen, kan alltså inte få änkepension vare sig inom folkpensioneringen eller tilläggpensioneringen vid makens död.

Utanför den allmänna försäkringen kan pension till frånskild kvinna utgå i vissa fall. Enligt lagen om yrkesskadeförsäkring äger frånskild make (hustru eller man) rätt till livränta om den avlidne var skyldig att utge periodiskt underhåll. För statligt och kommunalt anställda gäller under vissa förutsättningar rätt för frånskild till familjepension. Detsamma är förhållandet inom SPP-försäkringen (se närmare härom SOU 1961: 39, s. 92).

Historik

Frågan om änkepension till frånskilda kvinnor var uppe till behandling vid 1962 års riksdag. I propositionen nr 90 med förslag till lag om allmän

försäkring föreslog departementschefen, att änkepension skulle kunna utgå till frånskilda kvinnor efter den förutvarande mannen under förutsättning att denne vid tidpunkten för dödsfallet var skyldig att utge underhållsbidrag till kvinnan. Sammanlagda beloppet av den frånskilda kvinnans änkepension från folkpensioneringen och tilläggs pensioneringen fick dock inte överstiga underhållsbidraget. Såsom villkor för erhållande av pension skulle i övrigt gälla vad som stadgades för änka.

Andra lagutskottet fann i sitt utlåtande 1962:27 att vissa invändningar kunde riktas mot det i propositionen framlagda förslaget. Gällande familjerättsliga regler ledde till att underhållsbidraget till frånskilda kvinnor utgick i förhållandevis få fall och ofta med blygsamma belopp. Genom anknytningen till underhållsbidraget fick därför propositionsförslaget en tämligen ringa effekt. Enligt utskottets mening kunde propositionens förslag inte i befintligt skick läggas till grund för lagstiftning. I stället borde frågan om änkepension till frånskild kvinna göras till föremål för en förutsättningslös utredning. Samtidigt borde också frågan om införande av änklingspensioner utredas. Riksdagen följde utskottet och avtog propositionen i vad den gällde änkepension till frånskilda kvinnor och anhöll om en förutsättningslös utredning av nämnda båda frågor.

Den av riksdagen begärda utredningen har uppdragits åt pensionsförsäkringskommittén.

I direktiven för kommittén uttalas bl. a. följande:

En ny lösning av frågan om frånskildas pensionsrätt får sökas utifrån de allmänna principer, på vilka pensionssystemets regler om familjepensioner vilar. Det bör vara en riktning för utredningsarbetet att reglerna om frånskilda kvinnors rätt till änkepension skall låta sig infoga i den ram som det allmänna pensionssystemet för närvarande ger. Man bör slå vakt om pensionssystemets enhetlighet och således undvika att införa skillnader mellan folk- och tilläggs pensioneringen när det gäller förutsättningarna för rätt till familjepension. Vidare bör gällande bestämmelser om familjestöd i annan form än pension och den familjerättsliga lagstiftningen beaktas. Utredningen bör belysa hur en pensionsreform skall passas in i ett större familjepolitiskt sammanhang.

Kommittén, som redan avlämnat två betänkanden angående andra delar av sitt utredningsuppdrag, har för avsikt att behandla frågor som rör familjepensioneringen i sitt slutbetänkande. Det är kommitténs förhoppning att kunna avlämna detta vid instundande årsskifte.

Vid 1969 års riksdag väcktes motioner med samma yrkande som nu föreligger till behandling. Riksdagen avtog motionerna med en hänvisning till pensionsförsäkringskommitténs pågående utredningsarbete (se 2LU 1969:11).

Utskottet

En frånskild kvinna har — bortsett från det fall då hon sammanbor med sin förutvarande man — inte rätt till änkepension inom den allmänna

pensioneringen. Förevarande motioner syftar till att frånskilda kvinnor, som går miste om underhållsbidrag från mannen vid dennes död, skall tillförsäkras en ekonomisk trygghet inom »ATP-systemets ram». I motionerna begärs en skyndsam prövning av frågan.

Riksdagen hemställde år 1962 om en förutsättningslös utredning av frågan om änkepension till frånskild kvinna. Utredningen har anförtratts åt pensionsförsäkringskommittén, som kommer att behandla spörsmålet i samband med en rad andra frågor på familjepensioneringens område. Kommittén avser att avlämna sitt slutbetänkande vid instundande årsskifte. Då det i motionerna aktualiserade utredningskravet således redan är tillgodosett, påkallar motionerna inte någon åtgärd från riksdagens sida.

Utskottet hemställer,

att motionerna I: 406 och II: 444 inte föranleder någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 3 mars 1970

På andra lagutskottets vägnar:

RUTH HAMRIN-THORELL

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från f ö r s t a kammaren: fru Hamrin-Thorell (fp), herrar Dahlberg (s), Hübinette (m), Wanhainen (s), Axelson (fp) och fröken Pehrsson (cp);

från a n d r a kammaren: fröken Sandell (s), fröken Wetterström (m)*, herr Svensson i Kungälv (s), fru Skantz (s), herr Göransson (s)*, fru Nilsson (cp), herrar Olsson i Mölndal (s) och Romanus (fp).

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.